

Fig. 1. Benløse. Ydre, set fra Nordøst.

V. H. 1937

BENLØSE KIRKE

RINGSTED HERRED

Kirken blev af Peder Sunesøn, Biskop i Roskilde 1192—1214, skænket til Ringsted Kloster¹. I Roskildebispens Jordebog o. 1370 omtales den som svarende 2 Mark². 1574 blev Benløse og Kværkeby Sogne sammenlagt³, men 1687 blev Benløse *Anneks* til Ringsted. Siden 1. Nov. 1754 har Kirken hørt under Sjællands Stiftsøvrighed⁴.

Kirken ligger paa fladt Terræn østlig i Benløse By. Kirkegaarden har ny Teglstensmur i Vest og Nord, ellers omsatte Kampestensdiger.

Bygningen bestaar af romansk Kor og Skib, med tre gotiske Tilbygninger: Sakristi og Vaabenhus, begge paa Sydsiden, samt Taarn i Vest.

Den nu staaende Kirkes ældste Dele, Kor og Skib, er en *Munkestensbygning* fra Tiden henimod 1250. Skibets Mur er Kassemur med Kerne af Kampesten, 80—85 cm svær, medens Triumfgavlen og Kormurene er fuld Mur, kun to Sten (o. 60 cm) tyk. Munkestenene er rode, gule og sortbrændte mellem hinanden, murede i Munkeskifte, i Skibets Langmure dog ofte tre Løbere for hver Binder. Stenstørrelsen er 28—29 x 13 x 8 cm; 5 Skifter = 48 cm. De oprindelige Fuger er skaarne i Underkanten. Skibets romanske Murhøjde er o. 4,40 m, maalt over nuværende Terræn paa Nordsiden. Koret har ingen Sokkel, og Skibets

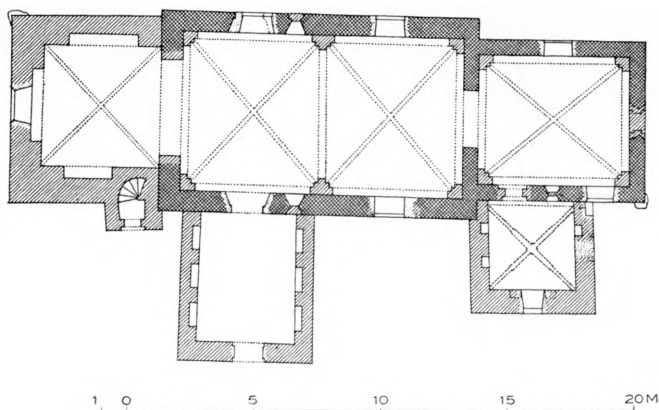

Fig. 2. Benløse. Plan. 1:300. Maalt af C. G. Schultz 1931.

gamle Sokkel er nu ødelagt (sml. Tegning i Sjællands Stiftslandsbykirker Tav. 10, som viser en ejendommelig Profil med Skraakantskifte over svagere skraanende Skifter). Gesimsen har tre Udkragninger, den underste to Skifter høj med rundet Underkant. Under Korets Gesims, der staar velbevaret over Sakristiets Hvælv, løber et Savskifte, som fortsættes rundt om Korgavlén. Gavlfeltets glatte Murflade brydes kun af en rudestillet, nu tilmuret Glug. I Korets Østmur Rester af et rundbuet Tvillingvindue (Fig. 3) og i Korets Sydmur bag Sakristiet et enkelt Vindue af lignende Form (indvendig 133 x 62,5 cm, med stærkt skraanende Saalbænk). I Skibet, der oprindeligt maa have haft to Vinduer i hver Langmur, findes betydelige Rester af de to vestlige (udvendig o. 125 x 56 cm). De oprindelige Dørsteders Plads kan bestemmes, men deres Enkeltheder er ødelagte, idet søndre Indgang er omdannet, den nordre (110 cm bred) lukket og overste Del afskaaret af et nyere Vindue. I det Indre er den høje, runde Korbue, uden Kragbaand, rimeligvis oprindeligt, 3,50 m høj over Skibets Gulv.

Murværkets oprindelige Behandling er meget sirlig og af rent romansk Karakter. Vinduesstikkene er Rulskiftestik af riffelhugne Kilesten, hvormed et Fladskifte af krumme Løbere. Ogsaa i Sidesmigen er Stenene riffelhugne. Indvendig har Skibets Vinduer haft glatpudsede Buesmige, medens de lodrette Sider ligesom de andre Murflader har staaet blanke.

Ejendommelig er Skibets Vestgavl, som tildels staar bevaret bag Taarnet. Medens Østgavlén er glat, har Vestgavlén (Fig. 4) to store tagformede Blændinger, der adskilles af en $1\frac{1}{2}$ Stens Pille. Disse to Blændinger, hvis Ydersider har fulgt Taglinjerne, omfatter igen Blændinger med Trekløverbue (brudt Spidsbue), der er anbragt skævt i Felterne. I Skæringspunktet mellem Spidsbuen og de to runde Fodbuer er som Konsol anvendt en riffelhugget Formsten med Rundstavshjørner. Over Blændingstoppene krager Gavlf-

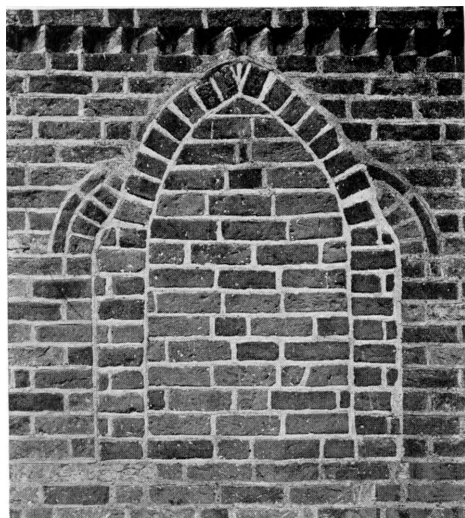
spidsen ud paa et Hulkantskifte; øverste Gavlspid er nu afbrudt over et Rulskifte. Gavlens Nordhjørne, der er ødelagt, har hvilet paa en udkragende Karniskonsol (sml. Sjællands Stiftslandsbykirker Tav. 10). Gavlen maa være en Efterligning af Roskilde Domkirkes gamle Sakristigavl, som først kan være bygget efter Branden 1234⁵, og da der i Benløse Kirke intet Skel kan paavises i Murværket, maa det antages, at ikke blot Vestgavlen, men ogsaa Skib og Kor først er fra Tiden henimod 1250 til Trods for Murteknikkens romanske Karakter.

Alle de nævnte Ydermure synes efter Spor paa Vestgavlen og under Sakristitaget senere at have faaet et tyndt, for største Delen afvasket Hvidtelag. Ogsaa paa Væggene over Hvælvingerne ses et tyndt Hvidtelag. Førend Tilbygningerne er opførte, har Gavlene faaet Trappekamme, hvoraf Rester er bevaret paa Vestgavlen, indbygget i Taarnet.

Gotiske Omdannelser og Tilbygninger. O. 1500 indbyggedes et Krydshvælv i Koret og to i Skibet. Samtidig udhuggedes nye Vinduer, hvortil hører det spidsbuede Østvindue (Fig. 3), og maaske et fladbuet Sydvindue i Skibet, nu begge tilmurede.

Ved samme Tid, maaske kort efter 1500, dækkedes den gamle Vestgavl ved Opførelsen af et *Taarn*, der ligesom de andre Tilbygninger er af Munkesten, Sydsiden delvis skalmuret. Det har et fra første Færd overhvalvet Taarnrum, spids Taarnbue og store, spidsbuede Blændinger baade i Taarnrummet og i Mellemstokværket. Til dette er der Adgang ad et samtidigt Trappehus mod Syd med fladbuet Indgangsdør i spidsbuet Blænding. Glamhullerne er fladbuede og falsede, vistnok nymurede ligesom de dobbelt udkragede (bloktandmurede) Tandsnitgesimser. 11-takkede Trappegavle med en stor, flad, rektangulær Midtblænding mellem to Rundblændinger og under Kamtakkerne korte Højblændinger med Trappestik, Hængestav eller hel Midtstav, alt over et Savskifte i Gesimshøjde.

Fra Slutningen af Middelalderen er ogsaa *Sakristiet* og *Vaabenhuset*, der nu begge er cementpudsede og hvidtede, saa deres oprindelige Enkeltheder for en stor Del er ukendelige. Rimeligvis er de lidt ældre end Taarnet. Sakristigavlen er skalmuret og Vaabenhusgavlen vistnok helt ommuret, begge med tre brede, spidsbuede Blændinger. Sakristiet har lavtliggende Krydshvælv-

V. H. 1937

Fig. 3. Benløse. Korets Østvindue. (S. 414,415).

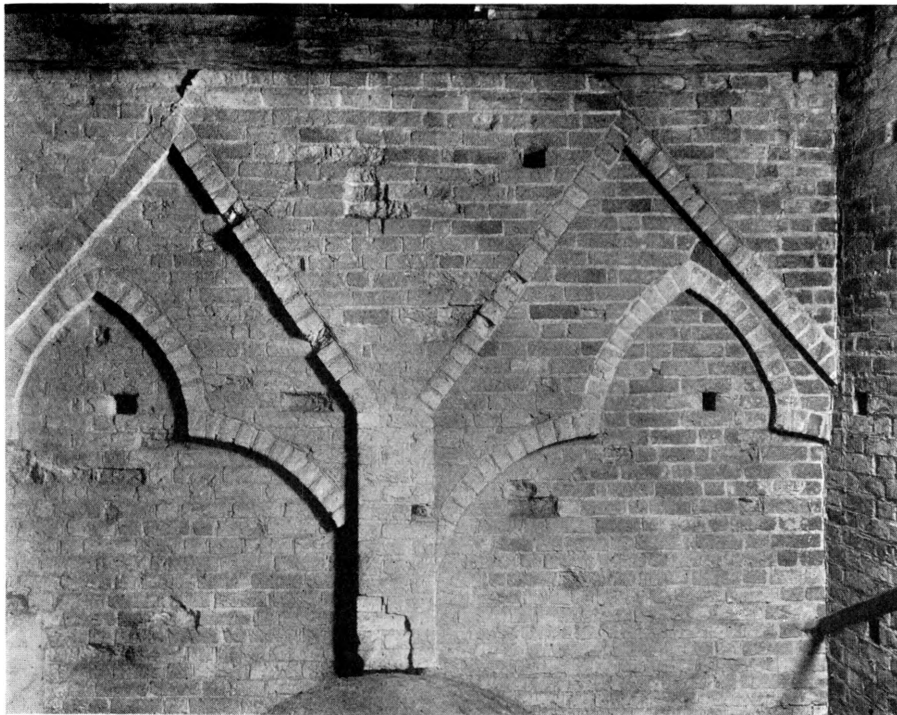

Fig. 4. Benløse. Skibets Vestgavl. (S. 414).

V. H. & F. M. 1937

ving med stumt spidsbuet Skjoldbue ind mod Koret. Ribberne er forneden Kvartstens, nærmest Krydstens Halvstens. I Væggene smaa, fladbuede Nicher; udvendig Spor af et fladbuet Østvindue. Fladbuet Dør til Koret med Dorfløj fra 1609 (sml. S. 419). Vaabehuset har fladbuet, falset, noget udvidet Indgangsdør, udvendig under spidsbuet Spejl, og tre fladbuede Blændinger i hver Sidevæg.

Tagværkerne er alle nye. Hele Bygningen er ved de senere Tiders Restaureringer (1862—68 og i nævnt, at Skibets Sokkel er ødelagt og Gesimsen ommuret, samt det mærkelige Nordvest-Hjørne forsvundet. Desuden er Korets og Skibets takkede Gavl-kamme omdannede til lige Kamme med Cementafdækning, og det Indre er glatpudset og malet med »romanske« Ornament. Murene staar nu rensede med Undtagelse af de to overpudsede Tilbygninger. Tagene er hængt med Vingetegl.

INVENTAR

Alterbord, muret af Munkesten, kun et Par cm fra Østvæggen

dækket af Panelværk.

Alterbordsforside (Fig. 5), fra o. 1600—25, med tre Felter, hvori Malerier af

Fig. 5. Benløse. Alterbordsforside. (S. 416).

P. N. 1928

Syndefaldet, Korsfæstelsen og Isaks Oftring. Gavlsiderne har hver to Felter med malede Frugtklaser. Farverne staar velbevarede, direkte paa Træet. Stafferingen skyldes sikkert den Mester, som har malet Prædikestolen i Gyrstinge, Alsted Hrd. (S. 391 f.).

Altartavlen er et Maleri, 172 x 136 cm, paa Lærred: Kristus aabenbarer sig for Maria Magdalene; sign. Const: H: 1862 (Constantin Hansen). Billedet er oprindelig malet til Pedersborg Kirke, hvorfra det kom til Benløse i 1875 (S. 288).

Altersølv. Kalk (Fig. 6), sengotisk, fra o. 1500, 18 cm høj, med sekstunget Fod, flad, sekسدelt Knop med Budetoppe, hvorpaa graverede Minuskier: »Jhesus«, og sekssidet Skaft, hvis nedre Del har graverede Minuskler: »Laghke«, medens den øvre Del har graverede Buder, Skraabjælker og Sparrer. Langs Fodtungerne er graverede Skriftbaand med Minuskler: »Hielp Gud oc Sancte Lavrins. Gud lone the, som til hielpe«; paa Foden er senere, graverede Versaler: »Anno Domini 1598 er denne Kalck renoverid« og graveret Kursiv: »Anno 1692 renovered og forgylt af Prousten Mag Christ. Blichfeld«. Under Fodranden er graverede Versaler: »Anno 1610 anden G renoveret« samt: »Anno

V. H. 1928

Fig. 6. Benløse. Fod af Alterkalk. (S. 417).

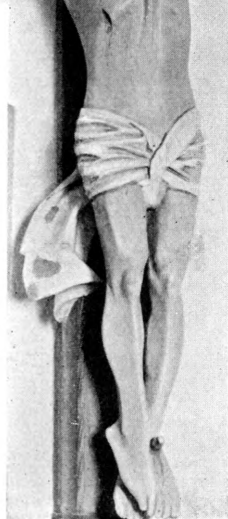
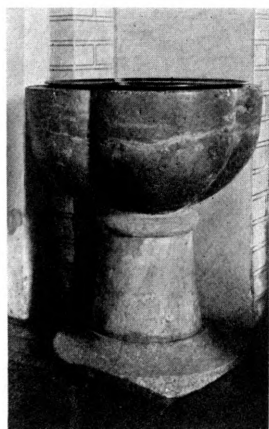

Fig. 8. Korbuekrucifiks.

V. H. 1928

Fig. 7. Prædikestol. (S. 419).

C. A. J. 1913

Fig. 9. Font. (S. 418).

1692 renovered oc da først forgylt«. Bægeret er sikkert fra 1692 og har om Mundranden et graveret Skriftsted (1. Kor. 10, 16), der fortsættes paa den samtidige *Disk. Oblatæske*, rund, med Bølgelister langs Bundens og Laagets Rand; fra o. 1800; Mestermærke: E W. †*Sygekalk* og *Disk*, af Sølv, blev anskaffet 1671 (Rgsk.). †*Vinflaske* af Tin, købt 1663 (Rgsk.).

Alterstager, fra o. 1600, 41 cm høje, med stor profileret Fod, lille Lyseskaal, og Skaft, forneden cylinder-, foroven balusterformet.

Font (Fig. 9), af gotlandsk Kalksten, fra 1200'erne med firkløverformet Kumme, Tvm. 91 cm, rundt Skaft og bred Fodplade med hulet Overkant. Nu oljemalet. *Fad* af Messing, glat, nyt.

Korbuekrucifiks (Fig. 8), sengotisk, fra o. 1525. Figuren er o. 115 cm høj, Korstræts Ender afsavede. Under nyere Maling spores Kridtgrund. Nu op-hængt i Sakristiet.

To **Træfigurer*, fra o. 1525, en Johannes, 98 cm høj, en Eva, 96,5 cm høj, er, vistnok 1879, overflyttet til Stiftslandsbykirkernes Depot i Roskilde Domkirke.

Prædikestol (Fig. 7) i Renaissance fra 1639, af samme Mester som Stolen i Kværkeby fra 1635. De fire Fag adskilles ved korintiske Søjler og har i Storfelterne Portaler, indrammede af barokagtige Fladsnit-Ranker. I Frisen er indskaaret: »Anno 1639«. Enkelte Dele er fornyede. Fodstolpe og Opgang er ogsaa nye. Træet staar nu rensat.

Stoleværket er nyt.

Dørfløj, mellem Kor og Sakristi, fra 1609. Forsiden har profilerede Kant-Lister, Jern-Naglehoveder samt to Hængsel-Jern med indhugget Aarstal.

To *Pengebøsser*, af Messing, fra o. 1800. I Vaabenhuset.

Krucifiks, metalstøbt, med messingdrevet Kors, fra en Ligkiste, o. 1650—1700, ophængt over Fonten i Skibets Sydvesthjørne.

Klokker. 1) 1457. Minuskier, mellem to Rundstave: »Ave Maria gracia plena D(omi)n(u)s tecu(m) A(nno) D(o)m(in)i mcdlvii« (»Hil dig Maria, fuld af Naade, Herren er med dig.«). Indskriften slutter med et Bomærke-Segl for Klokkestøberen Jens Nielsen (»Johannes Nicolai«). Tvm. 62 cm. (Uldall. S. 87).

2) 1748. Versaler, mellem Akantusbladrækker: »Gloria in excelsis Deo. Beenløse Kierckes Klocke er støbt af Hienric Tessin Anno 1748«. Paa Klokkelegemet Frederik 5.s Spejlmonogram; paa Hankene Barokmasker. Tvm. 102 cm.

En †*Klokke* blev afgivet ved Klokkeskatten 1528.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1656—65, 1721—31 div. Aar (RA og LA). Sml. Fortid og Nutid VIII, 85. Præsteindberetning 1759 (LA). — Museumsindberetninger af J. R. Løffler 1883, C. M. Smidt 1904, C. A. Jensen og K. V. Rarfoed 1913. Revideret af P. N. og V. H. 1937.— J. B. Løffler: Sjællands Stiftslandsbykirker. 1880. S. 30 f., Tav. 9—10.

¹ Danske Magazin I, 1, 71. Ældste danske Archivregistraturer III, 328. Afskrifter Nr. 16, 19 og 22 i Diplomatarium Ringstadense (RA) sml. Arthur Hassøe: Ringsteds Historie. 1922. S. 69. ² S. R. D. VII, 117. ³ Kanc. Brevbøger 27. Jan. 1574.

⁴ Løffler. S. 31.

⁵ C. M. Smidt i Aarbøger f. nord. Oldk. 1923, S. 93 f., 107.

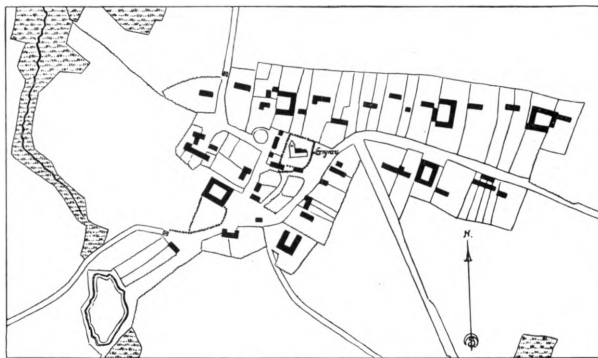

Fig. 10. Benløse 1796 (1805).